

> Retouradres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

Het Algemeen Bestuurscollege van de Koninklijke Bibliotheek
T.a.v. de voorzitter, de heer mr. T.H.J. Joustra
Prins Willem-Alexanderhof 5
2509 LE DEN HAAG

**Onderzoek en
Wetenschapsbeleid**
Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Onze referentie
39300549

Datum

Betreft Reactie op beleidsplan Koninklijke Bibliotheek 2023-2026

Geachte heer Joustra,

De Koninklijke Bibliotheek (hierna: KB) verbindt mensen en woorden. De KB plaatst deze ambitie in het licht van de uitdagingen van deze tijd: de exponentiële toename van informatie, de toename van kansenongelijkheid door het gebrek aan digitale vaardigheden, de afname van vertrouwen in wetenschap en journalistiek en de toename van desinformatie. Samen met de KB maken we Nederland zo slimmer, vaardiger en creatiever.

Inleiding

Met deze brief geven wij u onze reactie¹ op uw beleidsplan 2023-2026: 'Woorden verbinden mensen'. Wij willen de KB danken voor het opstellen van dit beleidsplan. Als minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en staatssecretaris van Cultuur en Media sturen wij deze reactie gezamenlijk, omdat dit beleidsplan voor onze beide beleidsportefeuilles relevant is. Een afschrift van deze brief en het beleidsplan sturen wij naar de beide Kamers der Staten-Generaal².

Voor de periode 2023-2026 heeft de KB zich in haar beleidsplan drie strategische doelen gesteld:

1. Lezen en digitale geletterdheid: meer mensen de kans geven om te lezen en mee te doen in de informatiesamenleving.
2. Onderzoeken en ontdekken: versterken van de verbinding tussen onderzoek en samenleving.
3. Duurzame toegang: zorgen voor de nationale bibliotheekverzameling.

Deze drie strategische doelen herkennen en onderschrijven wij. In deze reactie hanteren wij de indeling van het beleidsplan van de KB. Daarbij zijn onze

¹ Conform artikel 2.2a van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW)

² Idem

beleidsdoelen op het gebied van openbare bibliotheekvoorzieningen, onderzoek- en wetenschapsbeleid, en (digitaal) erfgoed het uitgangspunt.

Onze referentie
39300549

Lezen en digitale geletterdheid

Sinds 2015 heeft Nederland weer een bibliotheekwet: de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob). Met de invoering van deze wet zijn de Koninklijke Bibliotheek en het stelsel van openbare bibliotheken aan elkaar verbonden, en is de KB verantwoordelijk gemaakt voor landelijke afstemming en coördinatie, voor de landelijke digitale openbare bibliotheek en voor het bibliotheekwerk voor mensen met een leesbeperking. Daarnaast is het sinds 2015 ook een taak van de KB om de samenhang en samenwerking in het stelsel te vergroten én heeft de KB een aantal formele bevoegdheden gekregen ten aanzien van de deelnemers in het stelsel. De KB heeft voortvarend invulling gegeven aan al deze nieuwe taken en verantwoordelijkheden, en met succes. Daar hebben wij grote waardering voor, en wij hechten eraan dit in deze reactie opnieuw te benoemen, omdat wij ons realiseren hoe groot de impact van deze veranderingen nog altijd is voor de KB.

In de evaluatie van de Wsob van 2020³ bleek al dat de nieuwe structuur had gezorgd voor een verbetering van de samenwerking binnen het stelsel. De Raad voor Cultuur adviseerde de samenwerking verder te versterken door een nationale bibliotheekagenda op te stellen⁴. Deze bibliotheekagenda is gerealiseerd in de vorm van het Bibliotheekconvenant plus bijbehorende netwerkagenda, waar de KB de drijvende kracht achter is. Een mooi voorbeeld van de grote inzet die de KB toont om invulling te blijven geven aan de nieuwe rol van de organisatie binnen het stelsel zoals die is gedefinieerd in de Wsob.

De KB geeft in het beleidsplan aan zich ook in de komende jaren samen met de netwerkpartners in te willen zetten voor een geletterde samenleving, participatie in de informatiesamenleving en een leven lang leren. Wij kunnen ons goed vinden in de focus op deze maatschappelijke opgaven, en het perspectief van de KB op de eigen bijdrage hieraan: als nationale bibliotheek het lezen mogelijk te maken voor iedereen, via het fysieke bibliotheeknetwerk, de digitale bibliotheek en voor mensen met een leesbeperking. Graag gaan wij nader in gesprek met de KB over de bijdrage van de organisatie met betrekking tot digitale geletterdheid, en over de rolverdeling voor wat digitale geletterdheid betreft tussen de KB en de andere spelers in dit veld.

Wij onderschrijven het belang van de activiteiten die genoemd staan in dit deel van het beleidsplan, rondom lezen en digitale geletterdheid. Wel signaleren wij dat de KB in het beleidsplan geen aandacht besteedt aan de positie en het gebruik van de Nederlandse taal. Graag nodigen wij de KB uit om hierop te reflecteren.

Onderzoeken en ontdekken

De KB levert van oudsher diensten voor wetenschappelijk onderzoek in de sociale en geesteswetenschappen en speelt daar nog steeds een belangrijke rol in. Zo investeert de KB in toegankelijkheid van datasets, waarmee de KB een bijdrage levert aan onderzoek naar onder andere kunstmatige intelligentie. Ook is de KB onderdeel van een samenwerkingsverband dat digitale collecties nog beter

³ Kamerstuknummer 33846 nr 56, vergaderjaar 2019-2020

⁴ Idem

beschikbaar maakt voor wetenschappelijk onderzoek (CLARIAH). Daarnaast werkt de KB samen met de Digital Competence Centres, waarin ondersteuning wordt verleend aan onderzoekers om onderzoeksdata zo vindbaar, toegankelijk, interoperabel en herbruikbaar te maken.

Onze referentie
39300549

Inmiddels heeft de KB als vertrekpunt dat iedereen in Nederland recht heeft op toegang tot wetenschappelijke kennis en dat iedereen zelf onderzoek moet kunnen doen. Met vrij toegankelijke diensten als Delpher en DBNL speelt de KB een belangrijke rol in het behouden en beschikbaar stellen van relevante bronnen, zoals boeken, kranten en tijdschriften. Naast de belangrijke rol die de KB hiermee speelt in het onderzoek in de sociale en geesteswetenschappen, maakt dit het voor iedere Nederlander mogelijk om zelf onderzoek te doen. De KB werkt aan een zoekinstructie en hulp op maat, zodat iedereen zelfstandig op zoek kan naar informatiebronnen en diensten van de KB. Daarmee draagt de KB bij aan het faciliteren van *citizen science*.

In Nederland werken we al lange tijd samen om academisch werk vrij toegankelijk en gemakkelijk vindbaar te maken. Dat stimuleert de dialoog tussen onderzoekers, maatschappelijke partijen en burgers. Vrije en veilige uitwisseling is namelijk essentieel voor onderzoek en draagt bij aan betere kwaliteit van wetenschappelijke kennis. Het is goed dat de KB een actieve rol speelt op het gebied van open science, onder andere door het bieden van toegang tot wetenschappelijke publicaties waar een licentie op rust. Hiermee draagt de KB bij aan de kabinetsambitie om open science de norm te maken in Nederland.⁵ We zijn benieuwd welke verdere stappen de KB gaat zetten om de realisatie van deze ambitie dichterbij te brengen. Daarnaast zijn we nieuwsgierig naar de concrete ambitie van de KB wat betreft het actief aansluiten bij de European Open Science Cloud (EOSC), die zich in Europa inzet om onderzoeksdata toegankelijk en herbruikbaar te maken.

Met de bovengenoemde inzet levert de KB een belangrijke bijdrage aan de wetenschap en haar impact op de maatschappij. Dit sluit aan op de ambities in de beleidsbrief hoger onderwijs en wetenschap⁶ van 17 juni 2022. Daarin staat onder andere dat open science en publieke betrokkenheid bij wetenschap van groot belang zijn, omdat het burgers deelgenoot maakt van het wetenschappelijk proces. Het strategische doel van de KB om de verbinding tussen onderzoek en samenleving te versterken, brengt dat in de praktijk.

Duurzame toegang

De KB speelt met de nationale bibliotheekverzameling een wezenlijke rol in het borgen van het geschreven erfgoed. Dit erfgoed vormt een belangrijke bron voor wetenschappelijk onderzoek. De KB benoemt in haar beleidsplan ambities voor de nationale bibliotheekverzameling: de nationale bibliotheekverzameling dient een afspiegeling te zijn van wat er geschreven wordt in en over Nederland, het verbinden van bibliotheekcollecties, nieuwe aanwas zoveel mogelijk digitaal binnenhalen, de nationale bibliotheekverzameling optimaal beschikbaar maken voor mens en machine en beschikbaar houden voor volgende generaties. De KB beschikt over een zeer omvangrijke dataset van Nederlandse boeken, kranten en

⁵ Coalitieakkoord 'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst'. 15 december 2021. Bijlage bij Kamerstuk 35 788, nr. 77.

⁶ Kamerstukken II 2021/2022, 31288-964

tijdschriften. De KB vraagt als erfgoedinstelling in dit beleidsplan om 'web harvesting' wettelijk mogelijk te maken, zodat ook openbare online publicaties gemakkelijker bewaard kunnen worden. Wij begrijpen deze ambitie en gaan de haalbaarheid en wenselijkheid hiervan onderzoeken. Daarbij willen we in gesprek met de KB over hoe 'web harvesting' past in een houdbaar takenpakket van de KB.

Onze referentie
39300549

Door toenemende digitalisering, waardoor het aantal digitale publicaties toeneemt, staat de KB voor een forse uitdaging. Dat vraagt zowel om het uitbreiden van de opslagcapaciteit, als om het maken van keuzes. Wij zijn in gesprek met u over de haalbaarheid van de uitvoering van de huidige wettelijke taak op het gebied van de collectievorming, ook in het licht van de financiële en juridische consequenties hiervan.

Meerdere van de genoemde ambities voor de nationale bibliotheekverzameling dragen bij aan de uitvoering van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed⁷, die vanuit gebruikersperspectief beschrijft hoe erfgoedcollecties digitaal verbonden kunnen worden. Wij waarderen de inspanningen die de KB levert om de toegang tot en het gebruik van erfgoedinformatie te faciliteren, en die het verbinden van KB-content aan de content van anderen uit het landelijke netwerk van erfgoedinstellingen mogelijk maakt. We stellen het in het bijzonder op prijs dat de KB vol inzet op standaarden die het gebruik van linked data mogelijk maken, een eigen visie op linked data ontwikkelt en aan kennisdeling op dit onderwerp doet.

Ook door het stimuleren van het behoud van (onder andere) papieren erfgoed draagt de KB bij aan de uitvoering van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed. Via het digitaliseringsprogramma Metamorfoze slaat zij de brug tussen het behoud en het toegankelijk maken van erfgoed. Het verheugt ons dat de KB daarbij steeds sterker stuurt op werken volgens de principes van de Nationale Strategie en van de Digitaal Erfgoed Referentie Architectuur (DERA). Ook geeft de KB middels haar lidmaatschap van de Architectuurraad DERA op actieve en vooruitstrevende wijze invulling aan haar rol als knooppunt in het Netwerk Digitaal Erfgoed.

Doelen en taken KB

Wij constateren dat de gedigitaliseerde wereld tot een veranderende uitvoering van de taken van de KB heeft geleid. Voor wat de wetenschappelijke taken betreft is de focus verbreed van wetenschappers naar alle burgers, opdat ook zij eenvoudiger zelf vanuit huis onderzoek kunnen doen. Ook beheert de KB nu twee infrastructuren voor zowel het fysieke als het digitale depot. Daarnaast is de hoeveelheid aan informatie, en daarmee potentieel te behouden bronmateriaal, exponentieel toegenomen. Deze veranderende taakuitvoering van de KB zorgt voor druk op het huidige beschikbare budget, waarbij ook de huisvestingsopgave van de KB een rol speelt. Dit beleidsplan van de KB is een inspiratierijk document en vormt daarmee een mooi startpunt om met u in gesprek te gaan over de taakuitvoering, de doelen van de KB en de nadere concretisering van het beleidsplan. Daarbij formuleren we graag in samenspraak met de KB meetbare prestatie indicatoren⁸ die aansluiten op de beleidsdoelstellingen van OCW, de

⁷ [Nationale Strategie Digitaal Erfgoed 2021-2024 | Beleidsnota | Rijksoverheid.nl](#)

⁸ Conform Circulaire 'Governance ten aanzien van zbo's'. Kamerstuknummer 25268 nr. 113, vergaderjaar 2014-2015.

WHW, Wsob en het bestuursreglement van de KB. Op basis hiervan kunnen keuzes worden gemaakt met het oog op een financieel duurzaam takenpakket van de KB.

Onze referentie
39300549

Tot slot

Wij vertrouwen erop dat de KB voortvarend aan de slag gaat met de implementatie van dit beleidsplan en dat de bovengenoemde aandachtspunten adequaat door de KB zullen worden opgepakt. Hierover blijven wij graag met u in gesprek in aanloop naar het volgende beleidsplan.

Met vriendelijke groet,

de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Robbert Dijkgraaf

de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Gunay Uslu